

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ

MODERN APPROACHES TO THE INTRODUCTION
OF PRIMARY DESIGN EDUCATION

Matvienko Svitlana, Ph.D., Associate Professor
Nizhyn Mykola Gogol State University (Ukraine)

Анотація. У статті розглянуто основні підходи щодо запровадження основ дитячого дизайну до роботи з дошкільниками. Визначено форми та методи роботи, в яких даний вид діяльності представлений у сучасній практиці закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: дизайн, дитячий дизайн, дизайн-освіта, дизайн-діяльність, діти дошкільного віку.

Abstract. The article describes the main approaches to the introduction of the basics of children's design in working with pre-schoolers. The forms and methods of work in which this type of activity is presented in modern practice of preschool education institutions are defined.

Key words: design, children's design, design education, design activity, preschool children.

У сучасній освіті все більш окреслюється необхідність запровадження дієвих напрямів роботи з дітьми різного віку, які сприяють визначенню їх творчого потенціалу, надають можливість кожному індивіду розкрити свої задатки та розвинути творчі здібності. Починаючи з періоду дошкільного дитинства, важливо виховувати у дітей ті якості, які необхідні їм для того, щоб у різних видах діяльності вони могли діяти успішно не тільки як виконавці, проте і як творці. Для вітчизняної теорії та практики освіти у II половину XX століття характерним є конструктивно-діяльнісний підхід до навчання, основою якого визначалася радість творчості, творчі перетворення та удосконалення.

Великий потенціал щодо цього має художнє конструювання – дизайн-процес, який є складовою створення будь якого виробу, у тому числі – навчальних об'єктів праці (О. Гервас, А. Івершинь, Л. Ліпіна, О. Максименко, В. Тименко, О. Пискун та ін.).

В Україні перші спроби запровадження основ дизайну в систему шкільної освіти було здійснено наприкінці 1980-х рр. відповідно до рішення Міністерства освіти України «Про подальший розвиток дизайнерської освіти й естетичного виховання школярів» (1988 р.). Тоді до експерименту запровадження початкової дизайн-освіти було

здіяно понад 30 шкіл України, в яких вчителі-ентузіасти на уроках образотворчого мистецтва та на заняттях художніх студій намагалися долучитися до розробки ефективної методики навчання школярів основ дизайну. Проте експеримент виявився організаційно й методично непідготовленим, фінансово складним й таким, що не надав значних результатів.

Розробкою основ початкової дизайн-освіти в Україні нині займаються вчені В. Тименко, О. Гервас, О. Максименко, В. Вдовиченко, В. Шпільчак, Л. Єніна, Л. Миронова, В. Ємець та ін.

Дизайн як явище сучасного життя, як вид мистецтва та частина культури природним чином є присутньою в системі дошкільної освіти. Завдання навчання дизайну дітей дошкільного віку – виховання в них інтересу та естетичного ставлення до навколишнього світу, творів зображального мистецтва, залучення малюків до благоустрою та прикрашання свого ігрового простору.

В. Тименко розглядає дитячу дизайн-діяльність як ігродизайн, художньо-ігрове проектування та конструювання. У процесі дошкільної дизайн-діяльності (ігродизайну) повноцінно виявляється дитяча дизайн-обдарованість і природно визріває інтегративне конструктивне вміння дошкільників [6, с. 4].

У галузі дошкільної освіти дизайн-діяльність як синтез образотворчого мистецтва і художньої праці дошкільників може поширюватися на знакові системи мови, математики, музики, театралізованої діяльності. У процесі дизайн-діяльності визріває академічна обдарованість дітей дошкільного віку, і власне дизайн-діяльність трансформується у новітню технологію дошкільної дизайн-освіти.

Дизайн-освіта формує специфічний тип мислення – конструктивний, який відрізняється від типу мислення, що ґрунтується на індуктивному і дедуктивному методах судження. Конструктивне мислення, по суті, будується в межах штучної мови, де за допомогою кодів, моделей конструюються зв'язки і відносини (між явищами, об'єктами, фактами і феноменами культури), втілюючись у проектах, нових фактах культури, новій організації предметно-речового середовища.

Розвиток дизайн-освіти відбувається під впливом цілої низки факторів. Слід зазначити, що найбільшу дію визначають ті з них, які обумовлюються не діяльністю людини, а суспільними потребами. Чим стійкішим визначається прогрес (у тому числі – технічний, культурний тощо), тим більш затребуваною будуть і засади дизайну. Серед чинників запровадження цього виду освіти є такі, що закладено у державних документах і стандартах освіти тощо.

У зарубіжних країнах (Японія, Велика Британія) дизайн-освіта повноцінно використовується в художньому вихованні дітей майже півстоліття, оскільки ця проблема поставлена в ранг державної

політики.

Ґрунтовні дослідження у галузі дитячого дизайну проведені вченим Г. Пантелєєвим [4]. У його книзі «Дитячий дизайн» розглянуто роль дизайну в художньо-естетичному вихованні дітей, обґрунтовано такі види дизайну, як дитячий дизайн і дизайн для дітей, надано рекомендації педагогам і батькам щодо організації занять дітей дизайном, представлено тематичні цикли інтегрованих художньо-творчих занять з дітьми. За Г. Пантелєєвим, в художньо-естетичному вихованні дошкільників використовуються два напрями роботи, заґрунтовані на художньому конструюванні (дизайні):

- 1) дизайн для дітей (митці – дітям);
- 2) дитячий дизайн (діти-митці).

Ці напрями утворюють інтеграційну сукупність розвитку дитини, яка може бути реалізованою при чуйному і грамотному керівництві дорослого на базі доступного освоєння дітьми азів прекрасного в продуктивній творчості.

У змісті понять «дизайн для дітей» і «дитячий дизайн» простежується певна схожість і відмінності. Дизайн для дітей вимагає від його виконавців певних здібностей і професійних умінь, якими дитина, природно, не володіє. Разом з тим, усвідомлюючи сутність задуму (функцію, ідею, сюжет), малюк зі всією безпосередністю намагається втілити задумане в продукті своєї творчої діяльності. Дитячий дизайн може бути діяльністю, в якій творчі ідеї («проекти») визрівають поступово, реалізуються протягом довгого часу, результат творчих пошуків з'являється не відразу.

Організуючи дизайн-діяльність з дітьми дошкільного віку, педагог реалізує низку завдань – як загальних, так і більш практико орієнтованих. До загальних завдань можна віднести: виховувати у дітей інтерес, естетичне ставлення до навколишньої дійсності, творів мистецтва; долучати до благоустрою і прикрашання свого ігрового простору, найближчого оточення. Як діяльність продуктивна й естетично змістовна дизайн-діяльність має свої цілі, освітні принципи і розвивальні методики. Дизайн-діяльність формується на базі й у надрах традиційних для дитячого навчального закладу занять образотворчим мистецтвом, конструюванням і рукоділлям. У закладі дошкільної освіти використання основ дитячого дизайну (художнього конструювання) пов'язане зі створенням художнього образу майбутнього виробу з паперу, природних та утилізованих матеріалів.

Як зазначено у парціальній програмі художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості», серед завдань, які реалізуються у навчанні дітей 5–6 років основ дитячого дизайну, найбільш важливими є:

- збагачення елементарних уявлень дітей про дизайн як мистецтво вигадувати й продумувати зовнішній вигляд предметів побуту, одягу, окремої кімнати, цілого приміщення тощо;

- розвиток конструктивних та раціоналізаторських здібностей, здатності до доцільного просторового розташування різних предметів (співвіднесення за розміром, кольором, формою), створення план-схем, проектів дизайну різних об'єктів довкілля;
- виховання інтересу до різних творчих професій (модельєр, дизайнер), ознайомлення із їх специфічними особливостями;
- розвиток естетичного смаку та творчих здібностей, підтримка прагнення до оригінальності та самоствердження [5, с. 44].

Навчання дітей дошкільного віку основ дизайну, що відбувається на основі художнього конструювання, базується на сприйнятті дитиною ознак конструктивного матеріалу різними органами чуттів (дотику, зору), формуванні просторових уявлень (форми, розміру, розміщення предметів та їх частин) та розвиткові діяльності руки як «аналізатора», що дозволяє їй вступити в складні відносини з навколишніми предметами. На етапі дошкільного дитинства художньо-конструювальна діяльність має репродуктивний характер, оскільки діти діють за поясненням, взірцем, технологічними картками, схемами тощо.

Великі можливості для оволодіння дітьми дошкільного віку основами дитячого дизайну мають заняття з художньої праці з використанням елементів художнього конструювання, де форма виробу будується з опорою на основні й цілком доступні старшим дошкільникам принципи міри, ритму, симетрії, композиційної й конструктивної рівноваги тощо [2].

Заняття дитячим дизайном розвивають у дітей інтелект, культуру мовлення та спілкування, здібності до аналізу й узагальнення, творчі здібності – просторова уява, проектно-образне мислення. Діти починають усвідомлювати своє співавторство, авторську компетентність, беручи участь у створенні об'єктів краси, вчаться упорядковувати, облаштовувати побут, використовуючи досвід дизайну в дитячому садку. Розвиток дошкільника в середовищі дизайну розглядається в єдності формування його естетичного ставлення до навколишньої дійсності та розвитку художніх здібностей.

Практика роботи з дітьми у галузі дитячого дизайну визначає, що за умов правильної організації занять у дітей формуються та проявляються художньо-творчі здібності, виникає бажання естетично перетворювати предметно-просторове середовище. Результативність дизайнерської роботи з дітьми повною мірою залежить від різноманітності та продуманості її тематики, добору матеріалів для художньо-перетворювальної діяльності, а також від проведення попередньої роботи з дітьми [3, с. 101].

Щоб ефективніше залучати дитину до дитячого дизайну, потрібно відвідувати з нею виставки, музеї, свята. На екскурсіях і в музеях малюк має змогу розглянути зразки старовинної архітектури (хати, садиби, палаци) та архітектури сучасної (типового та оригінального);

ознайомлюватися з різноманітністю фасадів і прикрас (вікон, фронтонів, дахів), з фактурою будівельних матеріалів (камінь, цеглина, дерево, черепиця, залізо, скло тощо). На прогулянках містом дошкільникам слід показувати своєрідність оформлення вітрин і реклами, інтер'єрів і площ, звертати увагу на зовнішній вигляд людей, їхній гардероб.

Проводячи екскурсії, вихователь може організувати з дітьми своєрідні «хвилинки милування» природними ландшафтами рідного краю, наголошуючи на специфіці його флори та фауни. Такі найперші – й тому найяскравіші – враження запам'ятовуються дитині на все життя, вони є своєрідними уроками естетики для неї. Діти вчаться знаходити схожість і відмінність у доцільній красі форм природи, навколишніх предметах. У своїй продуктивній діяльності вони вчаться дбайливого ставлення до матеріалів, уміння знаходити і використовувати в своїй роботі ознаки естетичної єдності в навколишньому середовищі (сервіз, гарнітур, ансамбль).

Робота з дошкільниками у галузі дитячого дизайну повинна будуватися так, щоб кожна дитина одержувала яскраві враження, прагнула і могла виражати їх різноманітними художньо-виразними засобами, набула багатоаспектного досвіду художньо-естетичної діяльності, навчилася творчо застосовувати його в своєму житті.

Список використаних джерел:

1. Максименко О. А. Дизайн и дети. Николаев, 2000. 160 с.
2. Матвієнко С. І. Особливості використання основ дизайну у роботі з дошкільниками. Наука III тисячоліття : пошуки, проблеми, перспективи розвитку : матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (25-26 квітня 2018 року) : збірник тез. Ч. 1. Бердянськ: БДПУ, 2018. С. 224-226.
3. Матвієнко С. І. Художня праця та основи дизайну : навч. посіб. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 201 с.
4. Пантелеев Г. Н. Детский дизайн. Москва: Карапуз-дидактика, 2006. 192 с.
5. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р. М. Борщ, Д. В. Самойлик. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 72 с.
6. Тименко В. П. Дошкільна дизайн-освіта: первинна діагностика обдарованості : метод. посіб. / В. П. Тименко, Л. Л. Єніна, Л. М. Савченко. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2011. 433 с.